

3.6 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

3.6.1 บทนำ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ แห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2505 มีอาณาเขตรอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก นครราชสีมาและสระบุรี เนื้อที่ราว 1,355,000 ไร่ หรือ 2,168 ตารางกิโลเมตร

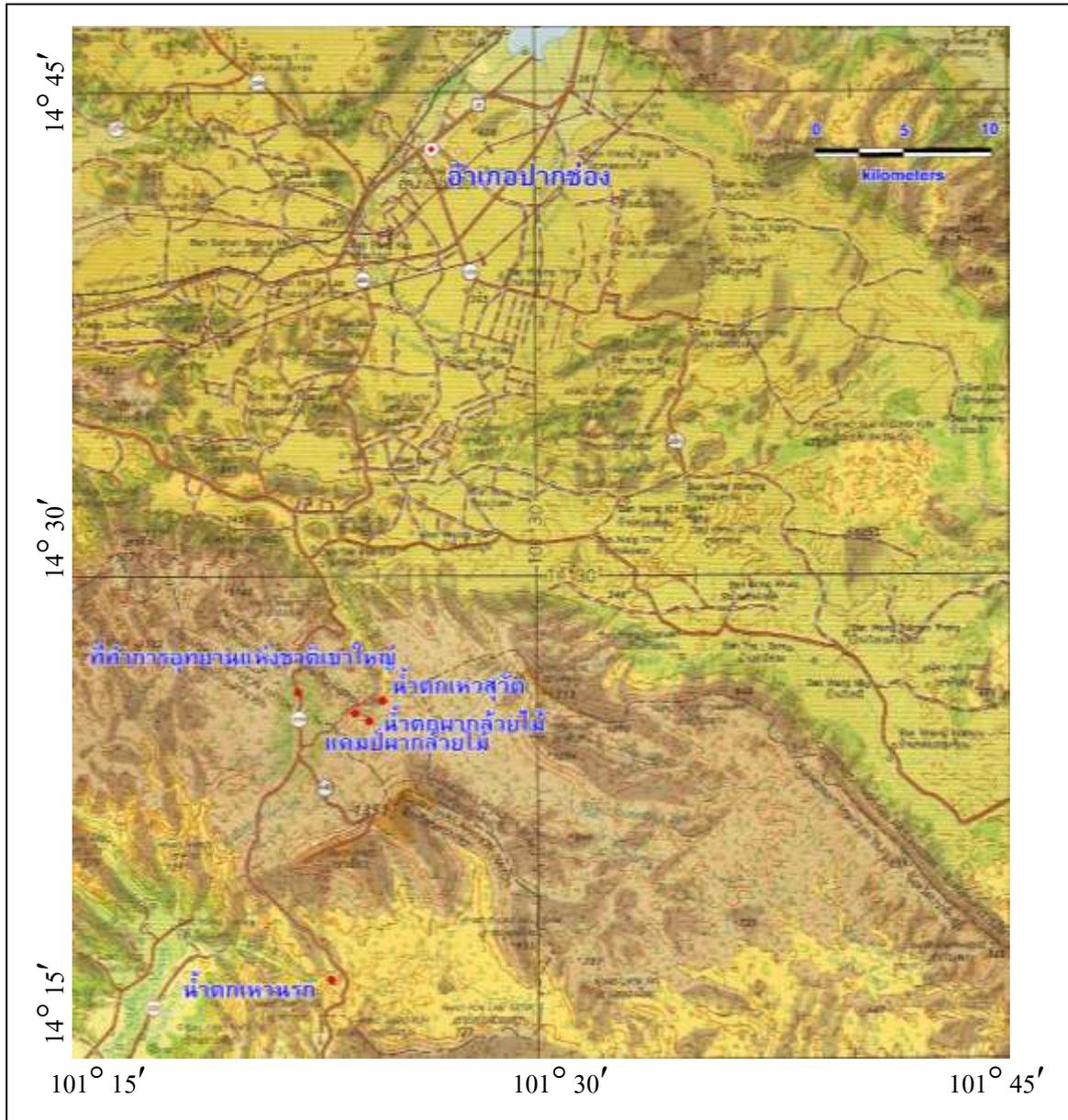
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอุทยานที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศและได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีการจัดการทางด้านอนุรักษ์ที่ดีแห่งหนึ่งของโลก โดยได้รับยกย่องให้เป็น 1 ใน 5 อุทยานแห่งชาติของโลกที่มีการจัดการดีเยี่ยม และได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่มรดกโลก (World Heritage Site) โดยเป็นส่วนหนึ่งของ “พื้นที่ป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่” เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2542 ซึ่งได้ผนวกพื้นที่กับอุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติดงพญาเย็นและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ รวมพื้นที่ 3.8 ล้านไร่

อุทยานฯ เขาใหญ่ ปกคลุมด้วยพื้นที่ป่าไม้กว่า 80% โดยที่ป่าส่วนใหญ่ (ประมาณ 60%) จะเป็นป่าดิบชื้นที่อยู่ระหว่างความสูง 500-100 เมตร จากระดับน้ำทะเล ป่าดิบแล้งมีระดับสูง 200-400 เมตรจากระดับน้ำทะเล ป่าเบญจพรรณจะอยู่ในระดับความสูง 300-600 เมตรจากระดับน้ำทะเล และป่าดิบเขาจะอยู่ในระดับความสูงมากกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2549)

3.6.2 สภาพพื้นที่ทั่วไป

บริเวณทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 740 เมตร โดยมีแนวเทือกเขาที่มีความสูงกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลอยู่ในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ ขนาบข้างทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก ในขณะที่บริเวณตรงกลางเป็นพื้นที่เนินสูง ๆ ต่ำ ๆ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเพียงประมาณ 740-800 เมตร (ดังรูปที่ 3.6-1)

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานฯ เขาใหญ่ ทางตะวันออกจะเป็นภูเขาที่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาพนมดงรัก เป็นแนวเขตของที่ราบสูงโคราช มียอดเขาที่สำคัญ คือ เขาเขียว มีความสูง 1,292 เมตร เขาสมอปุ่น มีความสูง 805 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งจะเป็นภูเขาที่มีลักษณะเป็นเขาสันอิโด้หรือเคลสต่ำ โดยมีหน้าผาชันทางด้านตะวันตกแล้วค่อย ๆ ลาดไปทางตะวันออก บริเวณด้านลาดจะเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ บางครั้งคล้ายไต้ะ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวบ่งชี้ว่าหินที่รองรับเป็นหินชั้นหรือหินตะกอนที่มีทิศทางการเอียงเทของชั้นหิน ไปตามแนวลาดเขา

รูปที่ 3.6-1 แผนที่ภูมิประเทศ แสดงตำแหน่งที่ตั้งของที่ทำการอุทยานฯ น้ำตกผากล้วยไม้ น้ำตกเหวสุวัต และน้ำตกเหวนรก

ส่วนภูเขาทางด้านตะวันตกจะเป็นภูเขาที่มียอดแหลมหลายยอด ไม่สม่ำเสมอ ยอดเขาที่สำคัญเช่น เขาฝาละมี มีความสูง 1,112 เมตร เขาต่างมีความสูง 729 เมตร เขาสามยอดมีความสูง 1,142 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง การที่ภูเขามีลักษณะเป็นยอดหลายยอดบ่งชี้ว่าชั้นหินที่รองรับเป็นหินที่ไม่ใช่หินตะกอน จากแผนที่ธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี ภูเขาแถบนี้เป็นหินอัคนีพุที่เกิดจากการเย็นตัวของหินหลอมเหลว(Magma) บริเวณผิวโลก

3.6.3 ลักษณะภูมิอากาศ

ด้วยสภาพป่าที่รกทึบและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้เกิดฝนตกชุกตามฤดูกาล อากาศไม่ร้อนจัดและหนาวจัดจนเกินไป จัดอยู่ในประเภทเขตร้อนชื้นสบายตลอดทั้งปี เหมาะแก่การเดินทางท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการชนิดต่าง ๆ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน แม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าว แต่ที่บนเขาใหญ่อากาศเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อนเล่นน้ำในลำธารและนำอาหารไปรับประทาน ไม้ป่ามีดอกหลากสีบานสะพรั่งบ้างออกผลตามฤดูกาล

3.6.4 พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่าในเขตอุทยานเขาใหญ่แบ่งออกเป็น ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา ทุ่งหญ้า และป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ป่าเบญจพรรณแล้ง ลักษณะของป่าชนิดนี้อยู่ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งมีระดับความสูงระหว่าง 200-600 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประกอบด้วยไม้ยืนต้นประเภทผลัดใบ เช่น มะค่า ประดู่ ตะแบก ตะเคียนหนู แดง นนทรี ช้อ ปออีเก้ง สมอพิเภก ตะคล้า เป็นต้น พืชชั้นล่างมีไม้ไผ่และหญ้าต่าง ๆ รวมทั้งกล้วยไม้ด้วย ในฤดูแล้งป่าชนิดนี้จะมีไฟลูกกลมเสมอและตามพื้นป่าจะมีหินปูนอยู่ทั่วไป

ป่าดงดิบแล้ง ลักษณะป่าชนิดนี้มีอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบลูกเนินในระดับความสูง 200-600 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ไม้ชั้นบน ได้แก่ ยางนา ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบก เป็นต้น ไม้ยืนต้นชั้นรองมี กะบากลัก หลวงชี มะพร้าว นกคุ้ม พวกชิง ข่า กล้วยป่า และเตย เป็นต้น

ป่าดงดิบชื้น ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นป่าที่อยู่ในระดับความสูง 400-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางจะมีชนิดไม้คล้ายคลึงกับป่าดงดิบแล้ง เพียงแต่ไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสี้ยน และกระบาก โดยเฉพาะพื้นที่ถูกรบกวนจะพบ ชมพูป่าและกระทุ่มน้ำขึ้นอยู่ทั่วไป พรรณไม้ผลัดใบ เช่น ปออีเก้ง สมพง และก๊วว แทบจะไม่พบเลย บริเวณริมลำธารมักจะมีไม้ลำใหญ่ ๆ คือ ไม้ละมะลอก ขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ป่าดงดิบชื้นบนที่สูงขึ้นไปจะมียางปายและยางควน นอกจากไม้ยางแล้วไม้ชั้นบนชนิดอื่น ๆ ยังมี เคี่ยมคะนอง ปรก บรมมือ จำปีป่า พะดง และทะเลโก้ ไม้ชั้นรองได้แก่ ก่อ่น้ำ ก่อรัก ก่อต่างและก่อด้อย ขึ้นปะปนกัน

ป่าดิบเขา ป่าชนิดนี้เกิดอยู่ในที่มีอากาศเย็นบนภูเขาสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,000 เมตรขึ้นไป สภาพป่าแตกต่างไปจากป่าดงดิบชื้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ไม่มีวงศ์ยางอยู่เลย พรรณไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น พญาไม้ มะขามป้อมดง ขุนไม้ และสนสามพันปี และไม้ก่อดิบต่าง ๆ ที่พบขึ้นในป่าดงดิบชื้น นอกจากก่อดิบและก่อด่าง ๆ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-900 เมตรเท่านั้น ตามเขาสูงจะพบต้นกำลังเสือโคร่งขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ไม้ชั้นรอง ได้แก่ เก็ดล้าน ส้มแปะ แกนนอ เพล่าจันทน์ และหว้า พืชชั้นล่าง ได้แก่ ต่างผา กำลังกาสาตัวผู้ กูดและกล้วยไม้ดิน

ทุ่งหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นผลเสียเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอยในอดีต ก่อนมีการจัดตั้งป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติได้มีราษฎรอาศัยอยู่และได้แผ้วถางป่าทำไร่ เมื่อมีการอพยพราษฎรลงไปสู่ที่ราบ บริเวณไร่นาดังกล่าวถูกปล่อยทิ้ง ต่อมามีสภาพเป็นทุ่งหญ้ายากเสียส่วนใหญ่ บางแห่งมีหญ้าแฉ่ม หญ้าพง หญ้าขนตาช้างเลาและตองกง และยังมีชนิดต่าง ๆ ขึ้นปะปนอยู่ด้วย เช่น โขนใหญ่ กูดปืด โขนผี กูดงอดแแดง และกูดตีนกวาง

เนื่องจากในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการป้องกันไฟป่าอย่างดี พื้นที่ป่าหญ้าหรือป่าเหล่านี้จึงไม่ถูกรบกวนจากไฟป่าเลย ดังนั้น จึงมีพันธุ์ไม้เบิกนำจำนวนมากไม่ย่อย แพร่พันธุ์กระจายกระจายทั่วไป เช่น สอยดาว บรบี้อ ลำดู่ป่า เลียน ปอหนู ตลงแตบ ฯลฯ ปัจจุบันพื้นที่ป่าทุ่งหญ้าบางแห่งได้กลับฟื้นคืนสภาพเป็นป่าละเมาะบ้างแล้ว

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ในบางโอกาสขณะขับรถยนต์ไปตามถนน จะสามารถเห็นสัตว์ป่าเดินผ่านหรือออกหากินตามทุ่งหญ้า หรืออาจจะเห็นโขลงช้างออกหากินริมถนนลูกช้างเล็ก ๆ ชนและน่ารักมาก บริเวณตั้งแต่ที่ชมวิวกิโลเมตรที่ 30 จนถึงปากทางเข้าหนองผกชิตตลอดจนโป่งคันไทร ในปัจจุบันถ้าขับรถขึ้นเขาใหญ่ทางด้านตรวจเนินหอมข้ามสะพานคลองสามสิบไปแล้วสามารถเห็นโขลงช้างได้เหมือนกัน โดยเฉพาะในตอนกลางคืนจากการศึกษาตามโครงการอนุรักษ์ช้างป่า และการจัดการพื้นที่ป้องกัน พบว่า มีจำนวนประมาณ 250 เชือก

สัตว์ป่าที่สามารถพบได้บ่อย ๆ และตามโอกาสอำนวย ได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้าทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังพบ เสือโคร่ง กระทิง เลียงผา หมี แม่น ชะนี พญากระจอก หมาไม่ ชะมด อีเห็น กระต่ายป่า นกชนิดต่าง ๆ จำนวน 250 ชนิด จากจำนวนไม่น้อยกว่า 340 ชนิด ที่สำรวจพบเป็นบ่อย ๆ ได้แก่ นกเงือก นกขุนทอง นกขุนแผน นกพญาไฟ นกแก้วแล้ว นกโพระดก นกแซงแซว นกเขา นกกระปูด ไก่ฟ้า และนกกินแมลงชนิดต่าง ๆ นกเงือกทั้ง 4 ชนิด ซึ่งได้แก่ นกกก นกเงือกกรามช้าง นกแก๊ก และนกเงือกสีน้ำตาล ที่พบบนเขาใหญ่นับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เพราะพบเห็นได้ทั่วไป พวกแมลงที่มีมากกว่า 5,000 ชนิด ที่สวยงามและพบเป็นบ่อยได้แก่ ผีเสื้อ มีรายงานพบว่า 216 ชนิด

3.6.5 ระบบทางน้ำ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญถึง 5 สาย คือ แม่น้ำปราจีน และแม่น้ำนครนายก แม่น้ำทั้งสองสายนี้พบกันที่จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำลำตะคองและแม่น้ำลำพระเพลิง ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลไหลลงสู่มแม่น้ำโขง ห้วยมวกเหล็ก มีปริมาณน้ำตลอดทั้งปี ไหลลงสู่มน้ำป่าสักที่อำเภอมวกเหล็ก

3.6.6 การเดินทาง

เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว

การเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับว่าสะดวกสบาย เพราะมีระบบการคมนาคมอย่างดี ติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ อย่างทั่วถึง สามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวจากกรุงเทพฯ อาจใช้เวลาเพียง 3 ชั่วโมงเศษหรือน้อยกว่า โดยเริ่มจาก

- ถนนพหลโยธินผ่านรังสิตถึงสระบุรี เลี้ยวขวาเข้าถนนมิตรภาพผ่านมวกเหล็กและเลี้ยวขวาอีกครั้งตรงทางแยกก่อนถึงอำเภอปากช่องตรงกิโลเมตรที่ 58 เข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2090 (ถนนธนะรัชต์) ประมาณ 25 กิโลเมตร ถึงด่านตรวจ จากนั้นเส้นทางจะไต่ขึ้นไปอีก 12 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ระยะทางรวมทั้งสิ้น 200 กิโลเมตร

- ถนนพหลโยธินผ่านรังสิต ผ่านหนองแค เลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 แล้วเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ผ่านตัวเมืองนครนายกถึงสี่แยกเนินหอม หรือวงเวียนนเรศวร ก่อนเข้าตัวเมืองปราจีนบุรีเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3077 (ถนนปราจีนบุรี-เขาใหญ่) ถึงด่านตรวจเนินหอม ถนนเริ่มเข้าสู่ป่าและไต่ขึ้นที่สูงรวมระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร

- ถนนพหลโยธิน เลี้ยวขวาวบริเวณรังสิต เข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 มุ่งสู่ตัวเมืองนครนายก แล้วเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ถึงสี่แยกเนินหอมหรือวงเวียนนเรศวร เลี้ยวซ้ายเข้าถนนปราจีนบุรี-เขาใหญ่ รวมระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร

หมายเหตุ : ด่านตรวจทั้งสองด้านของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จะเปิดเวลา 6.00 น. และจะปิดเวลา 21.00 น.

เดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง

จากกรุงเทพฯ เดินทางโดยรถประจำทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ ลงที่อำเภอปากช่อง จะมีรถบริการขึ้นเขาใหญ่ออกจากปากช่อง วันธรรมดาวันละ 2 เที่ยว คือ 12.00 น. และเวลา 17.00 น. หรืออาจจะจ้างเหมารถบรรทุกเล็กมารับจ้างขึ้นเขาใหญ่ก็ได้

3.6.7 ที่พักแรม/บ้านพัก

มีบ้านพัก บ้านเรือนแถว และค่ายพักแรม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 4 โซน ได้แก่ โซนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โซนบนเขา-จุดชมวิว โซนค่ายสุรัสวดีและโซนบ้านธนะรัชต์ แต่ละโซนอยู่ห่างกันพอสมควร ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่จองที่พัก-บริการไว้แล้ว ควรติดต่อที่เจ้าหน้าที่งานบ้านพักและบริการของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก่อน เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้มอบกุญแจที่พัก แนะนำเส้นทางเข้าที่พักและคำแนะนำอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

หมวดหินซัปบอน (Sap Bon Formation)

ลักษณะทั่วไปประกอบด้วยหินดินดานสลับกับหินทรายแป้ง รวมทั้งหินทรายเล็กน้อย มีสี น้ำตาลอมเหลือง สีน้ำตาลอ่อน บางแห่งมีสีจี้มัว หลายชั้นจะมีหินปูนลักษณะเป็นชั้นสีเทาและเทาดำ ชั้นบางจนถึงหนาแทรกชั้นอยู่บ้างในบางแห่ง อายุอยู่ในช่วงปลายของเพอร์เมียน

หมวดหินภูกระดึง

หมวดหินภูกระดึงประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินโคลน หินทรายและหินกรวดมน สีแดงปนม่วง ในบางแห่งมีหินทรายสีขาวปนทรายชั้นหนา 5-10 เมตร สลับอยู่หลายชั้น

สภาวะแวดล้อมการตกตะกอนและภูมิอากาศโบราณ หมวดหินภูกระดึงเกิดจากการสะสมตัวของตะกอนในแม่น้ำแบบโค้งตัว ที่มีกระแสน้ำรุนแรงตามร่องน้ำและหลังจากนั้นจึงเป็นการตกตะกอนบริเวณสองฝั่งของที่ราบลุ่มแม่น้ำ หนองและบึง ในสภาวะภูมิอากาศค่อนข้างถึงแห้งแล้ง หมวดหินภูกระดึงมีอายุอยู่ในช่วงจูแรสซิกตอนกลางถึงตอนปลาย

หมวดหินพระวิหาร

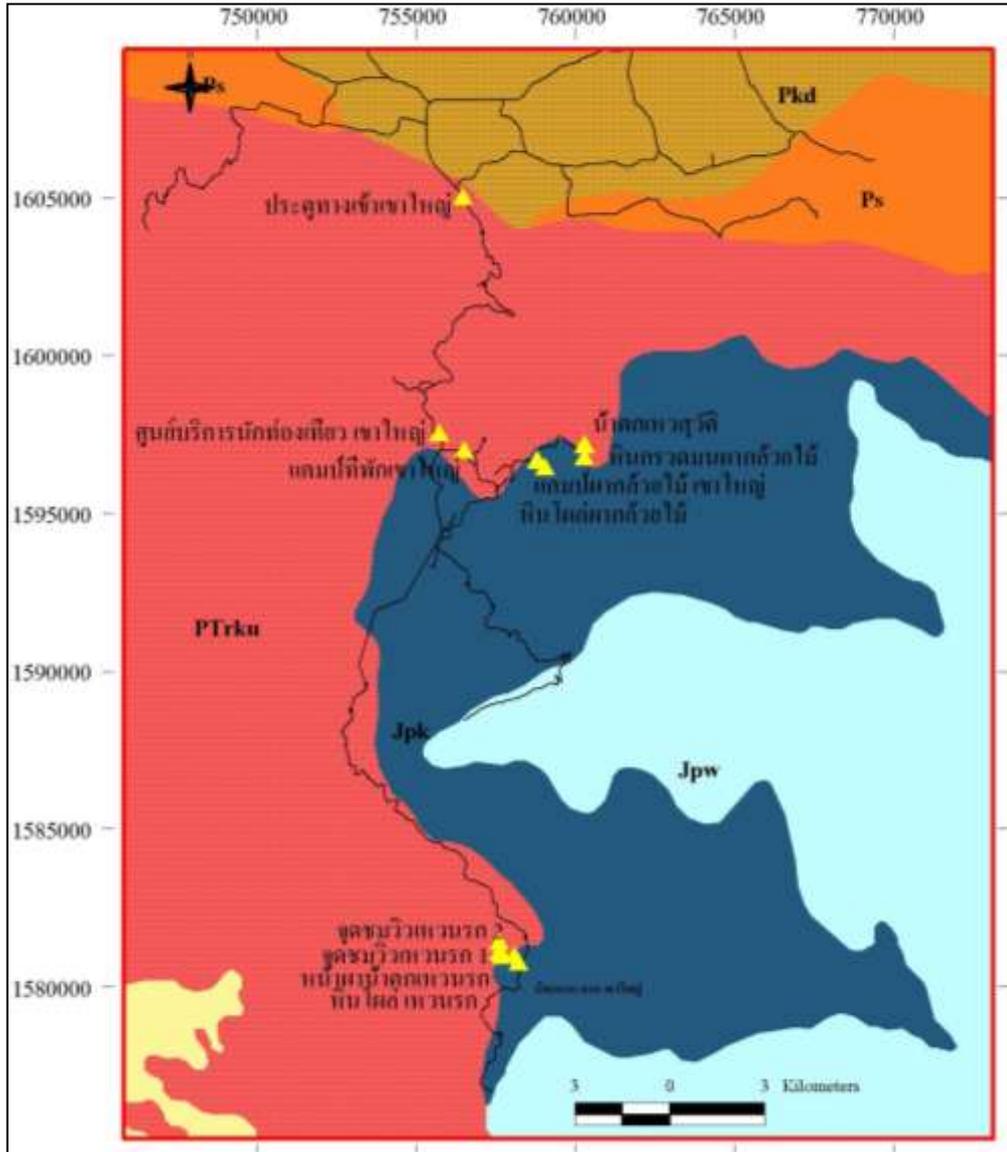
หมวดหินพระวิหารประกอบด้วยหินทราย (sandstones) สีขาวปนเหลือง เม็ดละเอียดถึงหยาบ มีการกัดขนาดและความมนดี ประกอบด้วยเม็ดควอร์ตซ์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหินทรายแป้ง (siltstones) หินโคลน (mudstones) ชั้นบาง ๆ และหินกรวดมน (conglomerates)

สภาวะแวดล้อมการตกตะกอนและภูมิอากาศโบราณ หมวดหินพระวิหารเกิดจากการสะสมตัวและตกตะกอนจากแม่น้ำชนิดทางน้ำประสานสายและบางครั้งเป็นทางน้ำแบบโค้งตัว (braided and occasional meandering rivers) ในสภาพภูมิอากาศที่ค่อนข้างถึงแห้งแล้งและร้อนชื้น หมวดหินพระวิหารพบหินเป็นหน้าผาของภูเขาในปัจจุบัน อายุหมวดหินพระวิหาร มีอายุอยู่ในช่วงระหว่างตอนกลางของยุคจูแรสซิกถึงครีเทเชียสตอนต้น

หินภูเขาไฟบริเวณสระบุรี-นครนายก

หินภูเขาไฟกลุ่มเขาใหญ่ (Khao Yai Volcanics) ประกอบด้วยหินไรโอไลต์ หินแอนดีไซต์ หินกรวดเหลี่ยมภูเขาไฟ และหินทัฟฟ์ โดยพบหินไรโอไลต์ลักษณะสีขาว สีน้ำตาลแกมเหลืองถึงน้ำตาลอมม่วงเนื้อละเอียด แต่บางแห่งเป็นพวกเนื้อดอกแพร่หลายที่สุดในหินภูเขาไฟกลุ่มนี้ หินกรวดเหลี่ยมภูเขาไฟมีชิ้นส่วนของหินส่วนใหญ่เป็นหินไรโอไลต์และหินกรวดภูเขาไฟ มีลักษณะสีขาวถึงน้ำตาลอ่อน ชิ้นส่วนของหินส่วนใหญ่เป็นหินไรโอไลต์เช่นกัน

หินภูเขาไฟกลุ่มเขาใหญ่วางตัวรองรับชั้นหินชุดโคราชโดยวางตัวอยู่ใต้หมวดหินภูกระดึง และบางแห่งพบชิ้นส่วนหินไรโอไรต์และหินแอนดีไซต์ ในชั้นหินกรวดมนที่เป็นฐานของหมวดหินภูกระดึง ทำให้เชื่อว่า อายุของหินภูเขาไฟบริเวณสระบุรี-นครนายกนี้น่าจะอยู่ในช่วงยุคเพอร์เมียนช่วงบน ถึงยุคไทรแอสซิกช่วงล่าง

คำอธิบาย		หมวดหิน
ชนิดหิน		
Jpw	หินทราย สีขาวถึงน้ำตาลอ่อน หินทรายแป้งสีน้ำตาลแกมแดง	หมวดหินพระวิหาร
Jpk	หินทรายแป้ง สีแดงม่วง สีน้ำตาลแกมแดงถึงน้ำตาล	หมวดหินภูกระดึง
Ps	หินทราย หินทรายแป้ง หินดินดานปูนเชิร์ตและหินเชิร์ตสีเทา	หมวดหินซับบอน
Pkd	หินปูนสีดํา เทาเข้มจนถึงเทาอ่อน บางส่วนเป็นหินปูนคกผลึกใหม่	หมวดหินเขาขาด
PTrku	หินภูเขาไฟแยกประเภทไม่ได้ประกอบด้วยหินแกรโนไดโอไรต์	หินภูเขาไฟเขาใหญ่
สัญลักษณ์		
	เส้นทางคมนาคม	
	ตำแหน่งนันทนาการ	

รูปที่ 3.6-2 แผนที่ธรณีวิทยาของบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และใกล้เคียง

3.6.9 เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

การเดินป่าศึกษาธรรมชาติของอุทยานฯ เขาใหญ่มีให้เลือกกว่า 20 เส้นทาง ที่ขึ้นกับเวลาและวัตถุประสงค์ของผู้ท่องเที่ยว โดยใช้เวลาตั้งแต่ 1-3 ชั่วโมง เช่น เส้นทางรักแห่งนกเงือก จากจุดกิโลเมตร 33 จุดจรดหนองผักชี เส้นทางสายน้ำแห่งชีวิต จากที่พักแรมผากล้วยไม้-น้ำตกผากล้วยไม้ถึงน้ำตกเหวสุวัต เส้นทางน้ำตกเหวนรกหรือเส้นทางที่ต้องพักค้างแรมในป่า เช่น เส้นทางน้ำตก นาง-เขาใหญ่ เส้นทางเขาสมอปูน เป็นต้น โดยสามารถติดต่อขอรายละเอียดและเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

เพื่อเป็นการศึกษาธรรมชาติ ไปพร้อมกับการศึกษาสภาพธรณีวิทยา ที่มีชนิดของหินแตกต่างกัน 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ หินชั้นของหินชุดโคราช และหินภูเขาไฟจึงเสนอเส้นทาง 2 เส้นทาง คือ 1) สายน้ำแห่งชีวิตจากที่พักแรมผากล้วยไม้-น้ำตกผากล้วยไม้ ถึงน้ำตกเหวสุวัต ซึ่งจะตัดผ่านทั้งหินภูเขาไฟ บริเวณที่พักแรมผากล้วยไม้ และหินชั้นหรือหินตะกอนของหมวดหินภูกระดึงบริเวณเหวสุวัต 2) เส้นทางน้ำตกเหวนรก จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวน้ำตกเหวนรกจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวน้ำตกเหวนรกไปถึงน้ำตก ซึ่งเป็นหินภูเขาไฟพวกไรโอไลต์ (ดังรูปที่ 3.6-3)

3.6.9.1 เส้นทางสายน้ำแห่งชีวิต

เริ่มจากลานแคมป์ผากล้วยไม้ เดินเลาะเลียบลำธารไปยังน้ำตกผากล้วยไม้ เป็นระยะทาง 1 กิโลเมตรและจากน้ำตกผากล้วยไม้ไปสู่เส้นทางที่น้ำตกเหวสุวัต เป็นระยะทางอีก 2 กิโลเมตร รวมระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร (ดังรูปที่ 3.6-4)

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเส้นทางนี้ เป็นเส้นทางที่เหมาะสมกับผู้ที่ต้องการเดินในระยะสั้น เพราะนอกจากระยะทางที่ไม่ไกลแล้ว ทางเดินยังค่อนข้างชัดเจน เลียบเลาะไปตามริมลำธารต่าง ๆ ทางเดินจะค่อย ๆ ลดหล่นลงไปเรื่อย ๆ สองข้างทางมีร่มเงาไม้ให้ความร่มรื่นตลอดเส้นทาง เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ค่อนข้างจะเดินง่ายและสะดวกพอสมควร (ดังรูปที่ 3.6-5)

นอกจากผู้ศึกษาจะได้พบกับความงามของแก่งน้ำตกแล้ว ยังจะได้เห็นสภาพของป่าดิบที่ขึ้นตามริมน้ำ ที่มีลักษณะแตกต่างออกไปกับป่าที่อยู่ห่างน้ำค่อนข้างชัดเจน ผุงผีเสื้อและพืชพันธุ์น้ำ แปลกตาหลากหลายชนิดด้วย (ดังรูปที่ 3.6-6)

ลักษณะธรณีวิทยาของเส้นทาง

สภาพธรณีวิทยาของเส้นทางสถานที่ตั้งต้นที่ผากล้วยไม้-น้ำตกเหวสุวัต

ในช่วงต้นของเส้นทางเดินเท้าสภาพป่ามีความสมบูรณ์และมีไม้พื้นล่างขึ้นหนาแน่น ดังนั้นในการศึกษาสภาพธรณีวิทยา จึงจำเป็นต้องอาศัยการเดินเท้าเข้าไปสำรวจร่องห้วย มักจะมีหิน โผล่แล้วค่อยกลับมาเดินตามเส้นทางเท้าอีกครั้ง

หิน โผล่บริเวณ ใกล้เคียงกับสถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้เป็นหินภูเขาไฟพวกไรโอไลต์ พิกัด 758796 ตะวันตกและ 1596785 เหนือ บางครั้งพบลักษณะการไหลหลากของหินหลอมเหลวก่อนจะ

แข็งตัวกลายเป็นชั้นหินแข็ง แต่มีทิศทางการไหลไม่แน่นอน เนื่องจากเป็นการไหลตามสภาพภูมิประเทศโบราณ ขณะเกิดการปะทุของหินภูเขาไฟ (ดังรูปที่ 3.6-7 และ 3.6-8) ซึ่งในช่วงที่น้ำในห้วยพอน้ำไหลอยู่บ้าง การเดินเข้าไปพักเป็นช่วง ๆ ในบริเวณลำห้วยนี้มีหินโคล่ ฟังเสียงน้ำไหล ดูชั้นหินที่มีทิศทางการไหลหลายแนว มีแนวเส้นคดโค้งที่น่าประหลาดใจ (ดังรูปที่ 3.6-9) พร้อมทั้งจินตนาการว่าในขณะที่เกิดการไหลของหินภูเขาไฟ ที่มีความร้อนสูงอาจถึง 1,200 องศาเซลเซียส บริเวณแถบนี้คงไม่ใช่สภาพที่น่ารื่นรมย์ แบบในปัจจุบันนี้แน่นอน ในบางช่วงชั้นหินมีรอยแตกและตามแนวรอยแตกชั้นหินที่ผุกร่อนถูกชะพาออกไปโดยกระแสน้ำแล้วกลายเป็นช่องว่างระหว่างแนวชั้นหิน บางครั้งมีความแตกต่างของระดับความสูงเล็กน้อยกลายเป็นน้ำตกเล็ก ๆ ตามแนวร่องห้วย ซึ่งจุดที่น่าสนใจทางธรณีวิทยา เช่น หินโคล่ที่พบร่องรอยการไหลของหินหลอมเหลว, น้ำตกขนาดเล็ก ถ้ามีป้ายเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้แวะเข้าไปดู พร้อมกับป้ายแนะนำความรู้ทางด้านธรณีวิทยาบ้าง ก็จะช่วยให้เพิ่มเติมเสน่ห์และความน่าสนใจให้กับเส้นทางเดินเท้าสายนี้ได้มากขึ้น

หินโคล่ถัดไปเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดของหิน ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพการสะสมตัวของหินจากหินภูเขาไฟ ซึ่งเกิดจากหินหลอมเหลวภายใต้เปลือกโลกกลายเป็นหินชั้นหรือหินตะกอน พวกหินกรวดมน (conglomerate) ซึ่งมีส่วนประกอบของเม็ดตะกอนขนาดใหญ่ที่มีความกลมมนถึงค่อนข้างมนปะปนกับเม็ดตะกอนขนาดเล็ก แสดงถึงสภาพแวดล้อมการสะสมตัว บนผิวโลกจากการกระทำของน้ำที่ไหลแรงและตะกอนถูกพัดพามาไกลจากแหล่งต้นกำเนิดพอสมควร เหลี่ยมมุมของหินจึงมีความกลมมน พิกัดตำแหน่งที่พบหินกรวดมนดังกล่าวจากเครื่องหาพิกัดตำแหน่งจากดาวเทียม (GPS) ที่ตำแหน่ง 760292 ตะวันตกและ 1596853 เหนือ (ดังรูปที่ 3.6-10 และ 3.6-11) แสดงถึงลานหินกรวดมนที่แผ่กว้างและเม็ดกรวดก็มีมาจากหินหลายชนิด เช่น หินภูเขาไฟ เซิร์ต เป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงถึงหินดั้งเดิมเป็นหินภูเขาไฟ แล้วถูกกัดกร่อนและชะพามาตามทางน้ำแล้วเกิดสะสมตัวเป็นชั้นหินกรวดมนในที่สุด หลักฐานดังกล่าวยังเป็นการแสดงว่าชั้นหินภูเขาไฟมีอายุมากกว่าชั้นหินกรวดมน (ดังรูปที่ 3.6-13 ถึง 3.6-16) ซึ่งก็สอดคล้องกับแผนที่ธรณีวิทยาบริเวณดังกล่าวที่กำหนดอายุให้หินภูเขาไฟมีอายุในช่วงเพอร์เมียน (286-245 ล้านปี มาแล้ว) ส่วนหินตะกอนพวกหินกรวดมนมีอายุอยู่ในช่วงจูเรสสิก (210-140 ล้านปี มาแล้ว)

รูปที่ 3.6-3 แผนที่แสดงจุดและเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

รูปที่ 3.6-4 สถานที่ตั้งเส้นทางผากล้วยไม้

รูปที่ 3.6-5 เส้นทางเดินจากที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้-น้ำตกผากล้วยไม้-น้ำตกเหวสุวัต

รูปที่ 3.6-6 กวางเขาใหญ่บริเวณสถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้

รูปที่ 3.6-7 หินอัคนีฟูโพล่บริเวณลำห้วย

ข.

รูปที่ 3.6-8 ร่องรอยแสดงการไหลของหินอัคนีพุ

รูปที่ 3.6-9 น้ำไหลตามแนวรอยแตกของหินกลายเป็นน้ำตกขนาดเล็ก

รูปที่ 3.6-10 หินโผล่เป็นหินกรวดมน

รูปที่ 3.6-11 ช่วงเปลี่ยนผ่านของหินอัคนีฟูไปเป็นหินชั้นพวกหินกรวดมน

รูปที่ 3.6-12 น้ำตกเหวสุวัต

รูปที่ 3.6-13 น้ำตกเหวสุวัตมองจากจุดชมวิว

รูปที่ 3.6-14 หินกรวดมนบริเวณ น้ำตกเหวสุวัต

รูปที่ 3.6-15 ชั้นหินบริเวณเหวสุวัต

รูปที่ 3.6-16 กรวดในหินกรวดมนเป็นพวกเชิร์ต

3.6.9.2 เส้นทางน้ำตกเหวนรก

น้ำตกเหวนรกเป็นน้ำตกขนาดใหญ่และสูงที่สุดของอุทยานฯ อยู่ห่างจากที่ทำการฯ ลงมาทางทิศใต้ทางที่จะลงไปปราจีนบุรี โดยต้องเดินเท้าแยกจากทางสายหลักไปประมาณ 1 กิโลเมตรถึงจุดชมวิวที่มีมุมมองเห็นน้ำตกได้สวยงาม น้ำตกมีทั้งหมด 3 ชั้น ชั้นแรกสูงประมาณ 60 เมตร เมื่อน้ำไหลผ่านหน้าผาชั้นนี้จะพุ่มลงสู่หน้าผาชั้นที่ 2 และ 3 ที่อยู่ถัดลงไปใกล้ ๆ กันในลักษณะชั้นดิ่ง 90 องศา รวมความสูงไม่ต่ำกว่า 150 เมตร ในฤดูฝนสายน้ำที่ไหลทะลักไปสู่หุบเหวเบื้องล่างจะแรงมากจนน้ำกลัวและเมื่อกระทบหินเบื้องล่างจะแตกกระเซ็นสร้างความชุ่มชื้นไปทั่วบริเวณ บริเวณน้ำตกเหวนรกเป็นแดนหากินของช้างป่า ซึ่งช้างมักจะไม่เปลี่ยนเส้นทางหากิน จึงมักเกิดเหตุโศกนาฏกรรมช้างพลัดตกเหวอยู่เนื่อง ๆ

สภาพธรณีวิทยาของบริเวณน้ำตกเหวนรก

น้ำตกเหวนรกเป็นน้ำตกที่อยู่ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เหตุที่ได้ชื่อน้ำกลัว เนื่องจากเป็นน้ำตกที่มีระยะทางในแนวดิ่งสูงมาก ถึงประมาณ 150 เมตร และมีสภาพเป็นหน้าผา ซึ่งถ้าสิ่งมีชีวิตตกลงไปยากที่จะรอดชีวิตได้ ดังกรณีของลูกช้างที่เคยตกลงไปตายหลายตัวมาแล้ว

สภาพธรณีวิทยาของบริเวณน้ำตกเหวนรกจะเป็นหินภูเขาไฟหลายชนิด แต่ส่วนใหญ่เป็นหินพวกไรโอไลต์ที่มีเนื้อหินสีจาง เมื่อเริ่มเดินจากปากทางเข้าจะผ่านป่าที่มีความหนาแน่นของต้นไม้หลากหลายชนิด แล้วจะข้ามสะพานคอนกรีตซึ่งทำเป็นทางเดินข้ามลำห้วย มีความยาวประมาณ 50 เมตร ในช่วงนี้จะพบกรวดหลายขนาดที่มีความกลมมนดีและค่อนข้างแบนเป็นจำนวนมากตามท้องน้ำ กรวดดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นหินภูเขาไฟพวกไรโอไรต์และพวกหินเชิร์ต มีบางส่วนที่ทางอุทยานฯ ได้นำมาแต่งเป็นผิวสะพานที่สวยงาม (ดังรูปที่ 3.6-17 ถึง 3.6-19)

เมื่อเดินเท้าไปเรื่อย ๆ ก่อนถึงห้วยที่จะไหลไปยังหน้าผา จะพบขวากหรือเสาปูนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 30 เซนติเมตรสูงประมาณ 2 เมตร ปักวางต่อเนื่องกันเป็นกำแพงแนวยาวพร้อมพันด้วยลวดหนามรอบเสาแต่ละต้น เพื่อกันช้างพังเสาดังกล่าว (ดังรูปที่ 3.6-20)

บริเวณลำห้วยจะพบหินโผล่ ซึ่งเป็นหินไรโอไรต์สีขาวอมชมพูถึงสีแดงมีเนื้อเป็นลายดอก (porphyritic texture) มีรอยแตกหลายแนว เมื่อหินแตกหักก็จะแตกตามแนวรอยแตกดังกล่าว (ดังรูปที่ 3.6-21 ถึง 3.6-24)

รูปที่ 3.6-17 น้ำตกเหวนรก

รูปที่ 3.6-18 สะพานข้ามห้วย ซึ่งพบกรวดก้อนกลม

รูปที่ 3.6-19 กรวดบริเวณสะพานเหวนรกเป็นหินพวกไรโอไลต์

รูปที่ 3.6-20 ขวากกันช้างข้ามไปตกหน้าผา เนื่องจากทางน้ำเป็นทางช้างข้าม แต่ในฤดูฝนน้ำในห้วยไหลเชี่ยวมาก จนเคยมีลูกช้างตกหน้าผาตายครั้งเดียวหลายตัว

รูปที่ 3.6-21 หินโรโอไลต์บริเวณหวนรกแสดงถึงแนวรอยแตกหลายแนว

รูปที่ 3.6-22 ภาพขยายแนวรอยแตกของหินโรโอไลต์บริเวณใกล้หน้าผาน้ำตกหวนรก

รูปที่ 3.6-23 เนื้อหินไรโอไลต์มีลักษณะเป็นดอกแร่เฟลด์สปาร์

รูปที่ 3.6-24 กุมกัณฑ์เกิดจากการขัดสีจากกรวด ทราบในหลุมบริเวณท้องน้ำ

รูปที่ 3.6-25 น้ำตกเหวนรกจุดชมวิวแรก

รูปที่ 3.6-26 น้ำตกเหวนรกจุดชมวิวที่สอง

รูปที่ 3.6-27 นกแก้วเป็นนกเงือกขนาดเล็กพบบริเวณที่พักระหว่างพัทลุง

3.6.10 บทสรุป

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ แห่งแรกของประเทศไทย พ.ศ. 2505 มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก นครราชสีมาและสระบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ 1,355,000 ไร่ หรือ 2,168 ตารางกิโลเมตรและเมื่อ พ.ศ. 2542 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่มรดกโลก (World Heritage Site) โดยเป็นส่วนหนึ่งของ “พื้นที่ป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่” ซึ่งได้ผนวกพื้นที่กับอุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ รวมพื้นที่ 3.8 ล้านไร่ อุทยานฯ เขาใหญ่ ปกคลุมด้วยพื้นที่ป่าไม้กว่า 80% โดยที่ป่าส่วนใหญ่ (ประมาณ 60%) จะเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขา

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานฯ เขาใหญ่ ทางตะวันออกจะเป็นภูเขาที่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาพนมดงรัก เป็นแนวเขตของที่ราบสูงโคราช มียอดเขาที่สำคัญ คือ เขาเจ็ย เขาสมอปูน ซึ่งจะเป็นภูเขาที่มีลักษณะเป็นเขาสันอิโต้หรือเขาสันเตี้ย โดยมีหน้าผาชันทางด้านตะวันตกแล้วค่อย ๆ ลาดไปทางตะวันออก บริเวณด้านลาดจะเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ บางครั้งคล้ายโต๊ะ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว บ่งชี้ว่าหินที่รองรับเป็นหินชั้นหรือหินตะกอนที่มีทิศทางการเอียงเทของชั้นหินไปตามแนวลาดเขา ส่วนทางตะวันตกเป็นภูเขาจะมียอดแหลมหลายยอด ไม่สม่ำเสมอ เช่น เขาฝาละมี เขาค้าง เขาสามยอด การที่ภูเขามีสันชันเป็นยอดหลายยอด จากแผนที่ธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี ภูเขาแถบนี้เป็นหินอัคนีพุที่เกิดจากการเย็นตัวของหินหลอมเหลว(Magma) บริเวณผิวโลก

สภาพป่าที่หนาแน่นและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้เกิดฝนตกชุกตามฤดูกาล อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส เหมาะแก่การเดินทางท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการชนิดต่าง ๆ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าชุกชุมมาก แม้กระทั่งการไปตั้งแคมป์ เช่น บริเวณผากล้วยไม้ ก็อาจพบกวางตัวผู้ขนาดใหญ่ เดินผ่านในระยะใกล้ก็ได้ หรือกิจกรรมส่องสัตว์ตอนกลางคืนก็มัก จะพบเห็นสัตว์ป่าเดินผ่านหรือออกหากินตามทุ่งหญ้า หรืออาจจะเห็นโจลงช้างออกหากินริมถนน สัตว์ป่าที่สามารถพบได้บ่อย ๆ ได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้าทั่ว ๆ ไป นกเงือกเป็นสัญลักษณ์ของป่าที่อุดมสมบูรณ์ นกเงือกทั้ง 4 ชนิดได้แก่ นกกก นกเงือกกรามช้าง นกแก๊ก และนกเงือกสีน้ำตาล

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญถึง 5 สาย คือ แม่น้ำปราจีน แม่น้ำนครนายก แม่น้ำลำตะคองแม่น้ำลำพระเพลิงและห้วยมวกเหล็ก

การเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีระบบการคมนาคมอย่างดี สามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวจากกรุงเทพฯ อาจใช้เวลาเพียง 3 ชั่วโมงเศษหรือน้อยกว่าและเดินทางโดยรถประจำทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ ลงที่อำเภอปากช่อง จะมีรถบริการขึ้นเขาใหญ่ออกจากปากช่อง หรืออาจจะจ้างเหมารถบรรทุกเล็กมารับจ้างขึ้นเขาใหญ่ก็ได้

บ้านพัก บ้านเรือนแถว และค่ายพักแรม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 4 โซน ได้แก่ โซนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โซนบนเขา-จุดชมวิว โซนค่ายสุรัสวดีและโซนบ้านธารณะรัตน์ แต่ละโซนอยู่ห่างกันพอสมควร นอกจากนี้ยังมีสถานที่กางเต็นท์ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว

การเดินทางศึกษาธรรมชาติของอุทยานฯ เขาใหญ่มีให้เลือกกว่า 20 เส้นทาง ที่ขึ้นกับเวลาและวัตถุประสงค์ของผู้ท่องเที่ยว โดยใช้เวลาตั้งแต่ 1-3 ชั่วโมง เช่น เส้นทางสายน้ำแห่งชีวิต จากที่พักแรมผากล้วยไม้-น้ำตกผากล้วยไม้ถึงน้ำตกเหวสุวัต เส้นทางน้ำตกเหวนรกหรือเส้นทางที่ต้องพักค้างแรมในป่า เช่น เส้นทางน้ำตก นาง-เขาใหญ่ เส้นทางเขาสมอปูน เป็นต้น โดยสามารถติดต่อขอรายละเอียดและเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว